

“ ”

Birziklapen erabatekoa behar dugu: ez utzi jendeari luzaro botere-posizioan egoten

Eider Rodriguez

Azaroan aurkeztutako *Dena zulo bera zen* liburuaz (Susa, 2025) hitz egiteko geratua nengoen Eider Rodriguezekin, baina audio-mezua bota zidan hitzorduaren aurreko gauean: “Nazkatuta nago liburuaz hitz egiteaz; ahituta nago diskurtsiboki”. Zita mantendu dugu, beraz, eta eguazten haizetsu batez batu gara lantoki duen EHUren Ibaetako campus ondoko tabernan, baina gaia aldatuta: “Hitz egin dezagun beste edozertaz.”

 LEIRE VARGAS NIETO DANI BLANCO / ARGIA CC-BY-SA

Dena zulo bera zen-i buruzko elkarrizketa egiteko proposamena luzatu nizun berez, baina gurago duzu liburutik aldendu. Zergatik?

Ez dut sentitzen ezer esateko daukadanik liburuaz. Askotan esaten da, baina, kasu honetan, inoiz baino gertuago dago errealitatetik. Sor dezaket diskurtso bat liburuaren inguruan; baina interesgarriagoa zait literaturaz hitz egitea, politikaz, historiaz...

Gainera, nago jendeak bilatzen duena dela lana azal dezazun, eman diezaiezun irakurketarako halako gida-orri bat. Eta horrek egiten duena da irakurleari esperientzia mugatu. Ez da hala?

Bai. Nik ikusten dut berridazten pasatzen dudala denbora asko, erabakitzen hitz

hau kentzea, gehiegi esaten duelako, edo beste hau jartzea... Eta halako lan zehatz, zorrotz eta xehea egin eta gero, hondatu egiten dugula, elkarrizketen bidez, liburu gehiegi ixtean. Nik nahiko nuke gerturatz dena gerturatu dadila nahi duen tokitik, ahal duen tokitik, eta iritsi dadila nahi duen tokira eta behar duen tokira. Nahiko elementu ematen ditu liburuak hori horrela izan dadin.

Kasu horretan, liburuaren edukian sartu beharrean, goazen formatura: ipuinera buelta egin duzu hemen. Aspalditik idazten dituzu ipuinak, baina nobelan ere egin zenuen saiakera aurrekoan.

Aurreko liburua, *Eraikuntzarako materiala* (Susa, 2021), nobela izan zen, eta ezinbestekoa izan zen nire idazle-ibilbi-

dean, nolabait. Ipuin-liburu hau idazten ari nintzen orduan, aitaren heriotza gertatu eta sorkuntza-lanaren erdian jarri zitzaidanean. Horrek eraman ninduen nobela hori idaztera. Baina oso argi neukan sartu-irten bat zela; ez-fikziozko nobela zen, gainera... Eta azken urtea eman dut ipuin-liburu hau idazten, hasi eta buka idatzi dudana beste nobela batekin batera.

Ederra lana! Joan den urtean jaso zenuen Xabier Lete bekak izango du zerikusirik, ezta?

Hori da. Bekari esker, ohiko lanetik bi urteko lizentzia hartu eta nobela bat idazteko asmoa neukan, eta azkenean egin dudana da bi urtean nobela idatzi partez, urtebetean ipuin-liburu hau bukatu, eta nobela idatzi.

Urte emankorra izan da, beraz.

Kontua da ez gaudela ohituta horretara bakarrik egotera, ez? Alde horretatik oso berezia izan da urte hau.

Iruditzen zaizu halako bekak izatea badela sorkuntza bere onenera eramateko modua?

Bai, behintzat denbora batez sorkuntzari emana bizi ahal izatea litzateke sorkuntzarentzako baldintzarik onena. Uste dut halako beka batek asko errazten duela. Bestela, bi ordu daukazdu, eta idazten jartzen zarenerako... Pentsatu ere egin behar da! Ibili egin behar da, nekatu egin behar da, zalantzak eduki behar dira... Zalantza da ba ote daukagun denborarik horretarako guztirako, edo daukagun denbora apurra erabiltzen dugun idazteko, produzitzeko, zentzu materialean. Ukigarria edo ikusgarria ez den denbora hori guztia ere aldarrikatu behar dugu. Baina oso zaila da, bitartekari asko daudelako tartean, eta gauza neurgarriak nahi dituztelako. Eta sorkuntza ez da neurgarria, haren parte txiki bat bakarrik neur daiteke; eskaintzen dugun hori.

Zure lanean, azpimarratzekoa den gauzetako bat da zalantzei edo galderei uzten diezun tarte. Mezu, askotan, galdera bat izan daiteke, edo hausnartzeko bide bat, ez?

Idazten hasi aurretik argi izaten dut kontatu nahi dudana, baina ez da izaten mezu bat, zehazki, baizik eta oso gauza sotilak. Diozun bezala: zalantza bat, beldur bat, ziurtasun bat, kontraesan bat, sentsazio bat, jokabide arraro bat... Oso gauza txikiak izaten dira, baina beren txikitasunean misterio handia daramatenak. Eta haiekin datorren galdera da: zergatik da horrenbesteko misterioa halako gauza txikia? Zer dago horren atzean? Alde horretatik, ez dut idazten hainbeste mezuarekin, baina bai txikitasun horren atzeko misterioarekin.

Askotan, arte politikoa horrekin lotu izan da: mezu argi bat bidaltzen duten lanekin. Niri sarri sortzen zaidan beldurra da, nire interesgunea eremu batez ere intimoa izanda, ea hori politiko moduan irakurriko ote den. Pentsatu duzu horren inguruan?

Erabat partekatzen dut aipatzen du-

zun hori, eta izaten dut beldurra: nola izango da irakurria hau? Baina iristen da momentu bat idazten duzunean non beldur hori kendu egin behar duzun. Ez dakit nori irakurri nion orain dela gutxi: "Idatzi idazterakoan traba egiten dizun beldur hori paretik kenduko bazenu idatziko zenukeen moduan." Hori lortzea da askatasuna.

Bestalde, nire hezkuntza afektibo-sentimentala guztiz politikoa izan da, eta asko-asko inporta zait politika bere zentzu zabal eta interesgarrian. Ez bakarrik politika instituzionala. Orduan, konfiantza daukat hori iragazi egiten dela. Gure kontraesanekin: politikaren zeregina, azkenean, gauzak asko zedarritzea, mugatzea edo bideratzea da, eta idazlearen zeregina, berriz, da askatasun-esparruak irabaztea. Pentsatzeko, sentitzeko, eta politika egiteko ere bai.

Liburuko protagonistetako askok pisutzat dute haien gorpuztasuna. Badu loturarik emakume moduan gizarteratua izatearekin.

Egia esan, nik ez dut hain kontzeptu oro-korrekin lan egiten, baina egia da atera

egiten direla. Uste dut zerikusia daukala generoarekin, esan duzun bezala, eta nik neuk adinean aurrera egitearekin.

Nik ez nuke nahi nire gorputza arrotz sentitu. Baina ikusten dut, bai sare sozialetan, bai prentsan, baita farmazia batean sartzen naizenean ere, horretara bideratzen nautela. Beraz, asko sumintzen naiz. Ikusten ditut nire lagun minak, jende oso baliotsu eta interesantea, erabat kateatuta edertasunaren galerarekin, zahartzaroarekin... Ez dutenak beren gorputza errekonozitzen. Eta, baita ere, lanak ematen dien etekin apurraren portzentaje beldurgarria gastatzen beren gorputzaren kontrako gudan. Eta ez da nire lagunak zoratuta daukelako, baizik eta oso zaila delako, gaiaren inguruko etengabeko bonbardaketan bizita, erdi-sano mantentzea. Eta uste dut nire erdi-sano, erdi bakarrik, mantentzeko modua badela horri buruz idaztea.

Esango nuke etengabe bultzatzen gaituztela gure gorputzari ematera haren errealtatearekin zerikusirik ez duten balioak, balio sozial eta abstraktuak, eta azkenean eragiten dutena dela gure gorputza ikustea kontrolatu beharreko zeratzat, ia maskota bat izango bazenu bezala, baina, gainera, ordezkatu egiten zaituena, ez? Eta hor zaude, etengabeko borroka horretan gorputzarekin.

Erabat. Eta asko isolatzen duen zerbait da, zu bakarrik zarelako, zure kontra. Eta

bizitzaren kontra: bizi garelako zahartzen gara. Beraz, zein da irtenbidea?

Euskal Herrian beste literatur sistema batzuetan baino gehiago eskatzen zaio idazleari posizioa dadin, edo, bestela, zuzenean kokatzen da alde batean edo bestean. Zer sentiarazten dizu horrek?

Ni 1977koa naiz eta Oreretan (Gipuzkoa) hazia. Guk, kalean topo egin eta elkarri begiratzen genionean, zuzenean katalogatzen genuen elkar ideologia politikoari zegokionez, nahiz eta gero lagunak edo ezagunak izan. Ni hortik nator. Horrek badauka parte interesante bat, eta da gure literatura, orokorrean, berdin du nondik idatzia izan, oso dagoela politikari lotua. Horrek ematen dizkio geruza batzuk beste literatura batzuek ez dauzkatenak. Azkenean, gatazka bati oso lotua zaudenean, horrek uzten ditu arrastoak, eta parte hori niri asko interesatzen zait, nire ustez aberastu egiten duelako.

Zein da parte txarra? Ba, aberastu adina hertsia dezakeela. Izan ere, askotan lanak baloratzen ditugu haien adskripzio politikoaren arabera.

Igual belaunaldi kontua da, baina uste dut gazteok, eta batez ere gazte sortzaileok, badugula presio bat mugimendu batekiko erabat koherenteki jokatzeko. Nik neuk sentitu izan dut zalantza adierazteko beldurra.

Uste dut hori denborarekin erlatibizatu egiten dela... Nik ikusten dut zuen belaunaldia, gazteen artean bi bando oso bereizi horiek, baina ni neu ez naiz gai biak hain modu hertsian bereizteko. Niri tokatu zait beste bando batzuetan egotea, eta adinak salbatzen nau zentzu horretan. Baina guztiz ulertzen dut; nik ere bizi izan dut hori, "gutasun" hori indartzeko beharra. Baina uste dut adinarekin gutasun hori diluitzen doala, edo ertzak joaten direla malgutzen, eta gu horretan jende gehiago kabitzen dela.

Horretara nindoan: iruditzen zait uste dela talde markatu horietakoren batekin bat egitea dela indibidualismoari ihes egiteko eta konpromiso politikoa adierazteko modu bakarra.

Uste dut, hori, borroka horien baitako egiteko moduen alderdi ezinbestekoa dela. Baina, gero, aldentzen zarenean eta adinean gora zoazenean, ez duzu hain horrela ikusten. Adibidez, zalantza ari garelara: idazle batek, edo sortzaile batek, ezin du zalantzarik ez egin. Bere harrobiaren parte handi bat hortik dator, zalantzatik, edo argi ikusten ez duenetik. Horrek ez du esan nahi gero nik ezin dudarik posizio jakin bat eduki, are, posizio zehatz eta zurruna gauza batzuekiko. Baina, niretzako, zalantza egiteko esku-bidea askatasunaren oinarrietako bat da. Eta askotan hori ahaztu egiten zaigu.

“ ”

Durangoko Azokara joan egin behar da, dituen aje guztiekin, baina dirua gelditu dadila ekoizleen eskuetan

Gutziz ados. Ni asko frustratzen nauen kontua da sentsazioa dudala, hain dugula aurrez aurreko jarrera, non etengabe sentitzen dugun gurea defendatzeko beharra eta geure buruekiko kritikotasuna galtzen dugun.

Bai. Jendaurrean ari garenean, behintzat. Uste dut, adibidez, sortzaile batek, kritikotasun hori, nahiz eta klandestinoa izan, nahiz eta gorde, ezin duela galdu. Hori baliatu behar du beti. Bestela, bukatzen duzulako, esan dugun bezala, eredia ematen literaturaren bidez. Eta ez dago gaizki, baina niri ez zait interesatzen literatura mota hori.

Gauza bat da zuk ze jarrera hartzen duzun publikoki gertaera jakin baten aurrean, zein den esparrua eta zer adierazten duzun. Eta beste bat da zein den sorkuntzaren edo literaturaren joko-zelaia, eta hor bai libertatea izan behar dela erabatekoa. Zuk badaukazu posizio bat, sinesmen politiko bat edo, are, fede bat, baina arrakala horietan dago aipatzen genuen misterio hori. Eta hori zabalduta eta arakatuta, ahalik eta zintzotasun handienarekin, iruditzen zait gure bizimodua ere hobetu daitekeela, eta gure pentsaera, egiteko moduak eta aldarrikapenak justuagoak, zehatzagoak eta hobeak izango direla.

Gainera, zure literaturak erakusten duen moduan, harreman intimoek hartzen dituzten dinamikak, eta haien askotariko ertzak, askotan ez dira logikoak, ez? Esaterako, ondo konpon gaitezke oso iritzi desberdina daukaten pertsonekin. Eta uste dut ertz eta lotura ilogiko horiek nolabait onartu eta esploratzea bilatzen dugunok beste era bateko kolektibotasunak osa ditzakegula.

Ze polita!

Bada, horri gehitzeko, ni azken hamar urteetan ikusten ari naizen gauzarik ta-

malgarrienetakoa dira botere-borrokak. Zure konfiantzazko jendea edo borrokak ikustea botere-borroka pertsonal eta ego-latren menpe... Hori oso gogorra da. Argi ibili beharra dugu horretan, eta ikusi non ari diren halakoak sortzen, eta tartean dagoen jendea paretik kendu. Uste dut birziklapen erabatekoa egin beharra dagoela, eta ez utzi jendeari luzaro botere-posizioan egoten. Baina kritikotasun eta zintzotasun handia behar da horretarako: behar da esparru bat non gure zalantzen eta kezken inguruan hitz egiteko aukera dugun.

Gaiz aldatuta. Literatura, jendearengana heltzeko, merkatuaren eta idazlearen irudiaren hain menpe dagoen honetan, zer mekanismo bilatu duzu horri aurre egiteko?

Batetik, niretzako oso garrantzitsua da isiltasuna. Ez egon behar izatea etengabe erantzuten. Eta, bestetik, lagun-talde sendo bat edukitzea, zeinarekin edozeri buruz hitz egin dezakedan.

Jende guztiak ere ez du isilik mantentzeko aukerarik, ordea.

Noski, oso zaila da zure lanak horretan duenean oinarria. Gaur egun, idazle madarikatu bat, zeinak ez baitu parte hartzen gizarteko eztabaidetan, ez baitu egiten promoziorik... Hori bai dela pibilegio bat oso gutxiren esku dagoena, eta baldintza materialei eta herentzia materialari estuki lotua. Sistemaren perbertsioetako bat hori ere bada: behartzen zaituela, nahi duzuna idatzi eta publikatu ahal izateko, presente egotera.

Zeure burua ere produktu bihurtu behar duzu, neurri batean. Merkatuari buruz ari garen honetan... Udazkenean argitaratu duzu liburua, eta, bistan denez, udazkenean argitaletxeak Durangoko Azokari begira egoten dira. Azken urteotan dezente leporatu zaio logika merkantilista ekimenari. Zer iritzi duzu horri buruz?

Ni Durangoko Azokaren defendatzaila naiz. Izan ere, azkenean, Durangoko Azokan argitaletxeek urteko etekinaren parte handi-handia eskuratzen dute. Eta nahi dut diru hori argitaletxeetara edo diskoetxeetara joan dadin, gero eta okerrago eramaten ditadalako bitartekariak, edozein arlotakoak direla ere. Beraz, uste dut Durangoko Azokara joan egin behar dela. Dituen aje guztiekin: espektakulua,

zeinek egin ilara handiagoa... Baina dirua gelditu dadila liburuak editatzen eta musika ekoizten ari diren taldeen eskuetan.

Ikusten duzu modurik, gaur egun kontua dagoen bezala, beste logika batetik egiteko hori?

Ahotsenea oso ekimen polita da, adibidez: idazleak, musikariak eta sortzaileak jartzen ditu, ez produktu bezala, baizik eta beraien lanari buruz hizketan, halako azoka erraldoi batean.

Bestalde, *mainstream*-a den guztiak *kitsch* puntu bat dauka beti. Gure arazoa da normalak izan nahi dugula, baina normalak garenean, ez dugula geure burua jasaten. Nahi dugu izan alternatiboak horretan ere. Eta, tira, borroka hori ere interesantea da, eta gauza onak ekarri dizkio Euskal Herriari. Orduan, azokak daukala puntu *kitsch*, eta nardagarri, eta *hortera*, eta “ze pereza” hori? Jakina. Egin daitezkeela paraleloki beste gauza batzuk? Jakina.

“ ”

Bad Bunnyk jotzen duenean, horra joateko arazorik ez daukagu; arazoa dugu euskaldun batek betetzen duenean areto erraldoi bat

Euskal kulturak behar du Durangoko Azoka.

Bai, uste dut baietz. Edonola, hain gara kritikoak... Ez dakit zeinek ez dakit zer estadio bete duela, eta... Baina, gero, Bad Bunnyk jotzen duenean, horra joateko arazorik ez daukagu. Arazoa dugu euskaldun batek betetzen duenean areto erraldoi bat. Baina hori zen nahi genuena! Tentsio hori inportantea da, baina ez gaitetzen pasa.

Amaitzeko, liburuaren aurkezpenean aipatu zenuen “literaturaren botere eraldatzailea”. Zer eraldatzea gustatuko litzaizuke literaturaren bidez?

Gustatuko litzaide irakurleetako batzuk pertsonaien azalpean sartuta beraien bizitza errealean eragina izango duten erabakiak hartzea. ●